

بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز در بازه‌ی زمانی ۱۳۹۰ - ۱۳۸۹ بر اساس استانداردهای سواد اطلاعاتی ای. سی. آر. ال.

محمدعلی زمانی*: کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، معاونت پژوهشی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور، اهواز، اهواز، ایران.

غلامرضا حیدری: عضو هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، اهواز، ایران.

محمدحسن عظیمی: عضو هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، اهواز، ایران.

چکیده: پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز در بازه‌ی زمانی ۱۳۹۰ - ۱۳۸۹ بر اساس استانداردهای سواد اطلاعاتی ای. سی. آر. ال. انجام شده است. روش پژوهش، پیمایشی از نوع توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شد. جامعه‌ی آماری این پژوهش کلیه‌ی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز در سال‌های ۹۰ - ۸۹، ۳۵۰ نفر در ۹ رشته اعلام گردید. تعداد ۲۰۰ پرسشنامه توزیع و تعداد ۱۷۵ مورد (۸۷/۵ درصد) دریافت گردید. تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و تحلیلی با استفاده از نرم‌افزار اس. پی. اس. صورت گرفته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز از نظر تشخیص درست نیاز اطلاعاتی خود و چگونگی تعیین و بیان آن با میانگین نمره‌ی ۴۲/۰۱، استفاده از روش‌های مناسب در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود با میانگین نمره‌ی ۴۳/۳۴، ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو در رابطه با رفع نیاز اطلاعاتی خود با میانگین نمره‌ی ۱۶/۴۳، استفاده از اطلاعات به دست آمده برای تولید اثری جدید با میانگین نمره‌ی ۲۰/۹۷، و آشنایی با مسائل حقوقی، اقتصادی و اجتماعی استفاده از اطلاعات و پیروی از آن‌ها با میانگین نمره‌ی ۲۳/۸۶ می‌باشند. نتایج پژوهش نشان داد که سطح سواد اطلاعاتی این دانشجویان در پنج استاندارد سواد اطلاعاتی ای. سی. آر. ال. در حد متوسط می‌باشد و در کل مهارت‌های سواد اطلاعاتی، نتیجه نشان داد که سطح سواد اطلاعاتی جامعه‌ی مورد پژوهش در حد متوسط می‌باشد.

واژگان کلیدی: سواد اطلاعاتی، دانشجویان سال آخر کارشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز.

*نویسنده‌ی مسؤو: کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، معاونت پژوهشی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور، اهواز، اهواز، ایران

مقدمه

سواد اطلاعاتی مفهومی است که در نتیجه‌ی تحولات و تغییرات سریع در فن‌آوری‌های اطلاعاتی پیدا شده است. اصطلاح سواد اطلاعاتی را نخستین بار پل زورکوفسکی (paul zurkowski) در سال ۱۹۷۴ به کار برد. وی در طرح پیشنهادی خود به کمیسیون ملی کتابداری و علم اطلاعات (ان. سی. ال. آی. اس. ایالات متحده در ۱۹۷۴) به تبیین اهداف دستیابی به سواد اطلاعاتی پرداخت. او کسی را دارای سواد اطلاعاتی می‌داند که برای استفاده از منابع اطلاعاتی آموزش دیده باشد و بتواند با استفاده از اطلاعات مسائل خود را حل کند. سال ۱۹۹۰، سال بین‌المللی سواد نامیده شد. با آغاز دهه‌ی ۱۹۹۰ تعریف انجمن کتابداری آمریکا (American library association) از سواد اطلاعاتی در سطح جهانی پذیرفته شد و به بحثی داغ در حوزه‌ی کتابداری تبدیل گردید. بر اساس این تعریف فرد باسواد اطلاعاتی باید بتواند دریابد که چه زمانی به اطلاعات نیاز است و توانایی مکان‌یابی، ارزیابی و استفاده‌ی کارآمد از اطلاعات مورد نیاز را داشته باشد. نهایت این که افراد باسواد اطلاعاتی، کسانی هستند که آموخته‌اند که چگونه یاد بگیرند (داورپناه و همکاران، ۱۳۸۷).

مهارت‌های سواد اطلاعاتی برای دانشجویان نقش مهمی در درک آن‌ها از مفاهیم درسی دوران تحصیل و انجام صحیح مسئولیت‌های حرفه‌ای آن‌ها پس از فراغت از تحصیل خواهد داشت. به عنوان اولین گام در جهت پویایی نظام آموزش عالی و ایجاد یک فضای پژوهشی در دانشگاه‌ها و محافل علمی کشور، کسی که به عنوان فارغ‌التحصیل از دانشگاه خارج می‌شود، باید توانایی‌های لازم را در دستیابی به اطلاعات انتخاب منابع مورد نیاز خود را کسب کرده، با ابزارهای سنتی و الکترونیکی بازیابی اطلاعات آشنایی کافی داشته و به طور کلی از سواد و دانشی روزآمد و مناسب جهت استفاده از کتابخانه‌های الکترونیکی و بانک‌های اطلاعاتی، رایانه و شبکه جهانی برخوردار باشد. (بختیارزاده، ۱۳۸۱). از این‌رو، مؤسسات آموزش عالی بنا به رسالت آموزشی و پژوهشی خود باید در جهت توانمندسازی دانشجویان و فراگیران برای دسترسی و استفاده از اطلاعات حرکت کنند. این پژوهش به منظور آگاه‌سازی مسئولان و دست‌اندرکاران دانشگاه آزاد اسلامی رامهرمز از سطح و جایگاه سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر این دانشگاه انجام شد، تا در صورت وجود ضعف و کاستی در سواد اطلاعاتی این دانشجویان، مسئولان دانشگاه آزاد اسلامی رامهرمز نسبت به ارتقای آن

تلاش نمایند. و در تدوین سیاست‌های صحیح و برنامه‌ریزی‌های درست مسئولان این دانشگاه می‌تواند مؤثر باشد. این پژوهش همچنین توجه کتابداران این دانشگاه را به عنوان بخشی از جامعه‌ی آموزشی-پژوهشی به آموزش دانشجویان این دانشگاه در استفاده‌ی بهینه از اطلاعات جلب می‌کند. انتظار می‌رود با این پژوهش دانشجویان این دانشگاه با درک میزان توانایی خود، در کسب مهارت سواد اطلاعاتی تلاش نمایند تا دانشجویان این دانشگاه که به عنوان فارغ‌التحصیل وارد عرصه‌ی دانش و پژوهش می‌شوند، با سرمایه‌های عظیم مالی و انسانی که صرف تهیه، خرید و مجموعه‌سازی و سازماندهی انواع مواد و منابع علمی خارجی و داخلی می‌گردد، بالاترین بازده و بهره‌وری را به جامعه برسانند.

روش بررسی

روش پژوهش، پیمایشی از نوع توصیفی-تحلیلی است. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌ای استفاده شد که شامل ۳۶ سؤال بسته می‌باشد. سؤالات پرسشنامه، سؤالاتی بود که از پاسخ‌دهندگان می‌خواست که بر مبنای طیف لیکرت به یکی از ۶ ارزش (بسیار زیاد نمره‌ی ۶، زیاد نمره‌ی ۵، متوسط نمره‌ی ۴، کم نمره‌ی ۳، بسیار کم نمره‌ی ۲ و اصلاً نمره‌ی ۱) نسبت به مهارت‌ها و توانایی‌های خود نظر دهند. این پرسشنامه توسط محقق بر اساس استانداردهای سواد اطلاعاتی آموزش عالی (ACRL) و با اقتباس از پرسشنامه‌ی آقای قاسمی و خانم راستی تهیه شده است. جهت سنجش پایایی از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب به دست آمده در کل ۰/۸۸ بوده است که نشان‌دهنده‌ی پایایی بالای ابزار پژوهش می‌باشد. جهت سنجش روایی ابزار اندازه‌گیری، از روش روایی صوری (Face Validity) استفاده شده است. روایی صوری پرسشنامه به سؤالات تشکیل‌دهنده‌ی آن بستگی دارد که معمولاً توسط افراد متخصص در موضوع مورد مطالعه، تعیین می‌شود. روایی ابزار پژوهش به تأیید استاد راهنما، مشاور و دیگر استادان گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی و برخی از متخصصان امر رسیده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش، در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس. صورت گرفت. در سطح آمار توصیفی، با استفاده از شاخص‌های آماری مانند میانگین، فراوانی و درصد فراوانی به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته و در سطح آمار استنباطی برای مقایسه‌ی میانگین‌های به دست آمده در ارتباط با متغیرهای پژوهش از آزمون t تک‌گروهی (One-Sample t test) و برای مقایسه‌ی

استفاده از روش‌های مناسب در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود (استاندارد دوم)، ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو در رابطه با رفع نیاز اطلاعاتی خود (استاندارد سوم)، استفاده از اطلاعات به دست آمده برای تولید اثری جدید (استاندارد چهارم)، و آشنایی با مسائل حقوقی، اقتصادی و اجتماعی استفاده از اطلاعات و پیروی از آن‌ها (استاندارد پنجم)، با بهره‌گیری از آمار توصیفی و تحلیلی، یافته‌های پژوهش مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

یافته‌ها

درباره‌ی میزان توانایی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز از تشخیص درست نیاز اطلاعاتی (استاندارد اول)، نتایج نشان داد که بالاترین نمره‌ی کسب شده در تشخیص درست نیاز اطلاعاتی نمونه‌ی پژوهش ۵۴ و کم‌ترین نمره ۲۸ می‌باشد. با توجه به این که کل نمره‌ی میانگین کسب شده (تمام رشته‌ها) در این استاندارد، ۴۲/۰۱ است. اگر دامنه‌ی بیشترین و کمترین نمره در این استاندارد را به ۳ گروه ضعیف (۲۸-۳۶/۶)، متوسط (۳۶/۷-۴۵/۲) و قوی (۴۵/۳-۵۴) تقسیم کنیم، در نتیجه، توانایی نمونه‌ی پژوهش در این استاندارد در سطح متوسط قرار دارد. جهت سنجش میزان تفاوت تشخیص درست نیاز اطلاعاتی و چگونگی تعیین و بیان آن در دانشجویان رشته‌های مختلف از تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد، با توجه به مقدار F مشاهده شده (۱/۴۶۶) و سطح معنی‌داری ۰/۱۷۳ که این مقدار از سطح $\alpha = ۰/۰۵$ بزرگتر است، می‌توان نتیجه گرفت که بین دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی الکترونیک، روانشناسی، مطالعات خانواده، ادبیات عرب، عمران، حسابداری، ادبیات فارسی، حقوق و رایانه در تشخیص درست نیاز اطلاعاتی و چگونگی تعیین و بیان آن اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. درباره‌ی میزان توانایی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز در استفاده از روش‌های مناسب در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود (استاندارد دوم)، نتایج نشان داد که بالاترین نمره‌ی کسب شده در دستیابی به اطلاعات نمونه‌ی پژوهش ۶۵ و کمترین نمره ۲۲ می‌باشد. با توجه به این که نمره‌ی میانگین کل کسب شده (تمام رشته‌ها) در این استاندارد، ۴۳/۳۴ است. اگر دامنه‌ی بیشترین و کمترین نمره در این استاندارد را به ۳ گروه ضعیف (۲۲-۳۶/۳)، متوسط (۳۶/۴-۵۰/۷) و قوی (۵۰/۸-۶۵) تقسیم کنیم، در نتیجه، توانایی نمونه‌ی پژوهش در این استاندارد در سطح متوسط قرار دارد.

میانگین‌های گروه‌های مختلف از آزمون تحلیل واریانس چند متغیری (مانووا) و تک متغیری (آنووا) و برای مقایسه‌ی زوجی بین گروه‌ها از آزمون پی‌گیری شفه (Scheffe) استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل میانگین نمره‌ی کسب شده از بررسی هر استاندارد سواد اطلاعاتی که در قالب یک پرسش بررسی شده است، با مقایسه‌ی این نمره با دامنه‌ی بیشترین و کمترین نمره آن استاندارد که به سه قسمت مساوی (ضعیف، متوسط و قوی) تقسیم شده است، میزان مهارت نمونه‌ی پژوهش در هر کدام از پرسش‌ها سنجیده شده است.

جامعه‌ی آماری این پژوهش کلیه‌ی دانشجویان سال آخر کارشناسی رشته‌های برق و الکترونیک، روانشناسی، مطالعات خانواده، عمران، ادبیات عرب، ادبیات فارسی، حسابداری، حقوق و رایانه‌ی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز در سال‌های ۹۰ - ۸۹، تشکیل می‌دهد. نمونه‌ی جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر بر اساس روش طبقه‌بندی تخصیص متناسب از میان ۹ رشته‌ی کارشناسی در سال تحصیلی ۹۰ - ۸۹ که به عنوان دانشجوی سال آخر شناخته شدند، انتخاب شد. کل دانشجویان سال آخر دوره‌ی کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی رامهرمز تا نیمسال دوم سال ۹۰ - ۸۹ از طرف معاونت آموزشی این دانشگاه ۳۵۰ نفر در ۹ رشته اعلام گردید. با توجه به حجم جامعه (۳۵۰ نفر) و بر اساس جدول مورگان حجم نمونه (۱۸۳ نفر) تعیین شد. تعداد ۲۰۰ پرسشنامه توزیع و تعداد ۱۷۵ مورد (۸۷/۵ درصد) دریافت گردید. جزئیات جامعه‌ی آماری در جدول ۱ آمده است. از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به عدم تکمیل پرسشنامه توسط برخی از دانشجویان اشاره کرد.

جدول شماره ۱ - توزیع فراوانی و درصد فراوانی

شرکت‌کنندگان در پژوهش بر اساس رشته‌ی تحصیلی

شاخص رشته‌ی تحصیلی	فراوانی	درصد فراوانی
الکترونیک	۲۳	۱۳/۱
روانشناسی	۱۷	۹/۷
مطالعات خانواده	۱۹	۱۰/۸
ادبیات عرب	۱۷	۹/۷
عمران	۲۳	۱۳/۱
حسابداری	۱۵	۸/۵
ادبیات فارسی	۲۱	۱۱/۹
حقوق	۱۷	۹/۷
رایانه	۲۳	۱۳/۱
مجموع	۱۷۵	۱۰۰

سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز از نظر تشخیص درست نیاز اطلاعاتی و چگونگی تعیین و بیان آن (استاندارد اول)،

جهت سنجش میزان تفاوت استفاده از روش‌های مناسب در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز در دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی از تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد، با توجه به مقدار F مشاهده شده (۲/۴۲) و سطح معنی‌داری ۰/۰۱۷ که این مقدار از سطح $\alpha = 0/05$ کوچک‌تر است، می‌توان نتیجه گرفت که بین رشته‌های مختلف تحصیلی الکترونیک، روانشناسی، مطالعات خانواده، ادبیات عرب، عمران، حسابداری، ادبیات فارسی، حقوق و رایانه در استفاده از روش‌های مناسب در دستیابی به اطلاعات اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. درباره‌ی میزان توانایی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز در ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو در رابطه با رفع نیاز اطلاعاتی (استاندارد سوم)، نتایج نشان داد که بالاترین نمره‌ی کسب شده در ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو در رابطه با رفع نیاز اطلاعاتی نمونه‌ی پژوهش ۲۳ و کم‌ترین نمره ۸ می‌باشد. با توجه به این که نمره‌ی میانگین کل کسب شده (تمام رشته‌ها) در این استاندارد، ۱۶/۴۳ است. اگر دامنه‌ی بیشترین و کمترین نمره در این استاندارد را به ۳ گروه ضعیف (۸-۱۳)، متوسط (۱۳/۱-۱۸) و قوی (۱۸/۱-۲۳) تقسیم کنیم، در نتیجه، توانایی نمونه‌ی پژوهش در این استاندارد در سطح متوسط قرار دارد. جهت سنجش میزان تفاوت در رشته‌های مختلف تحصیلی از تحلیل واریانس یک‌راهه استفاده شد، با توجه به مقدار F مشاهده شده (۱/۶۹) و سطح معنی‌داری ۰/۱۰۴ که این مقدار از سطح $\alpha = 0/05$ بزرگتر است، می‌توان نتیجه گرفت که بین دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی الکترونیک، روانشناسی، مطالعات خانواده، ادبیات عرب، عمران، حسابداری، ادبیات فارسی، حقوق و رایانه در ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. درباره‌ی میزان توانایی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز در استفاده از اطلاعات به دست آمده برای تولید اثری جدید (استاندارد چهارم)، نتایج نشان داد که بالاترین نمره‌ی کسب شده در استفاده از اطلاعات در نمونه‌ی پژوهش ۳۰ و کم‌ترین نمره ۱۰ می‌باشد. با توجه به این که نمره‌ی میانگین کل کسب شده (تمام رشته‌ها) در این استاندارد، ۲۰/۹۷ است. اگر دامنه‌ی بیشترین و کمترین نمره در این استاندارد را به ۳ گروه ضعیف (۱۰-۱۶/۶)، متوسط (۱۶/۷-۲۳/۳) و قوی (۲۳/۴-۳۰) تقسیم کنیم، در نتیجه، توانایی نمونه‌ی پژوهش در این استاندارد در سطح متوسط قرار دارد.

سنجش کل مهارت‌های سواد اطلاعاتی: درباره‌ی میزان توانایی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز از سواد اطلاعاتی خود با توجه به کل مهارت‌های مربوط به سواد اطلاعاتی، نتایج نشان داد که بالاترین نمره‌ی کسب شده‌ی سواد اطلاعاتی جامعه‌ی پژوهش ۱۸۸ و کم‌ترین نمره ۹۷ می‌باشد. تعداد سؤالات مربوط جهت کسب نمره‌ی این مهارت ۳۶ سؤال (سؤالات ۱-۳۶ پرسشنامه) بود.

جهت سنجش میزان تفاوت استفاده از روش‌های مناسب در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز در دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی از تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد، با توجه به مقدار F مشاهده شده (۲/۴۲) و سطح معنی‌داری ۰/۰۱۷ که این مقدار از سطح $\alpha = 0/05$ کوچک‌تر است، می‌توان نتیجه گرفت که بین دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی الکترونیک، روانشناسی، مطالعات خانواده، ادبیات عرب، عمران، حسابداری، ادبیات فارسی، حقوق و رایانه در استفاده از روش‌های مناسب در دستیابی به اطلاعات اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. درباره‌ی میزان توانایی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز در ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو در رابطه با رفع نیاز اطلاعاتی (استاندارد سوم)، نتایج نشان داد که بالاترین نمره‌ی کسب شده در ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو در رابطه با رفع نیاز اطلاعاتی نمونه‌ی پژوهش ۲۳ و کم‌ترین نمره ۸ می‌باشد. با توجه به این که نمره‌ی میانگین کل کسب شده (تمام رشته‌ها) در این استاندارد، ۱۶/۴۳ است. اگر دامنه‌ی بیشترین و کمترین نمره در این استاندارد را به ۳ گروه ضعیف (۸-۱۳)، متوسط (۱۳/۱-۱۸) و قوی (۱۸/۱-۲۳) تقسیم کنیم، در نتیجه، توانایی نمونه‌ی پژوهش در این استاندارد در سطح متوسط قرار دارد. جهت سنجش میزان تفاوت در رشته‌های مختلف تحصیلی از تحلیل واریانس یک‌راهه استفاده شد، با توجه به مقدار F مشاهده شده (۱/۶۹) و سطح معنی‌داری ۰/۱۰۴ که این مقدار از سطح $\alpha = 0/05$ بزرگتر است، می‌توان نتیجه گرفت که بین دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی الکترونیک، روانشناسی، مطالعات خانواده، ادبیات عرب، عمران، حسابداری، ادبیات فارسی، حقوق و رایانه در ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. درباره‌ی میزان توانایی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز در استفاده از اطلاعات به دست آمده برای تولید اثری جدید (استاندارد چهارم)، نتایج نشان داد که بالاترین نمره‌ی کسب شده در استفاده از اطلاعات در نمونه‌ی پژوهش ۳۰ و کم‌ترین نمره ۱۰ می‌باشد. با توجه به این که نمره‌ی میانگین کل کسب شده (تمام رشته‌ها) در این استاندارد، ۲۰/۹۷ است. اگر دامنه‌ی بیشترین و کمترین نمره در این استاندارد را به ۳ گروه ضعیف (۱۰-۱۶/۶)، متوسط (۱۶/۷-۲۳/۳) و قوی (۲۳/۴-۳۰) تقسیم کنیم، در نتیجه، توانایی نمونه‌ی پژوهش در این استاندارد در سطح متوسط قرار دارد.

نتایج تحلیل واریانس تک متغیری مربوط به مقایسه‌ی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی رامهرمز زن و مرد از نظر سواد اطلاعاتی و مؤلفه‌های آن برای مقایسه‌ی این گروه‌ها در جدول ۳ آمده است. همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، بین دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی رامهرمز زن و مرد، از لحاظ درک مناسب نیاز اطلاعاتی خود، دسترسی به اطلاعات، ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو در رابطه با نیاز اطلاعاتی خود استفاده از اطلاعات به دست آمده برای تولید اثری جدید، آشنایی با مسائل حقوقی، اقتصادی و اجتماعی استفاده از اطلاعات و پیروی از آن‌ها و کل مهارت‌های سواد اطلاعاتی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

جدول شماره ۳- نتایج تحلیل واریانس تک متغیری مربوط به مقایسه‌ی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی

رامهرمز زن و مرد از نظر سواد اطلاعاتی و مؤلفه‌های آن

شاخص آماری متغیر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	نسبت F	سطح معنی‌داری F
تفصیلی درست نیاز اطلاعاتی و چگونگی تعیین و بیان آن	۳۳/۱۸۳	۱	۳۳/۱۸۳	۱/۳۴۴	۰/۲۴۸
استفاده از روش‌های مناسب در دستیابی به اطلاعات	۱۴۱/۳۷۹	۱	۱۴۱/۳۷۹	۲/۹۶۴	۰/۰۸۷
ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو در رابطه با نیاز اطلاعاتی خود	۰/۰۹۶	۱	۰/۰۹۶	۰/۰۱۴	۰/۹۰۵
استفاده از اطلاعات به دست آمده برای تولید اثری جدید	۴/۵۵۸	۱	۴/۵۵۸	-/۳۳۵	۰/۵۶۳
آشنایی با مسائل حقوقی، اقتصادی و اجتماعی استفاده از اطلاعات و پیروی از آن‌ها	۱۹/۳۹۶	۱	۱۹/۳۹۶	۱/۳۷۶	۰/۲۴۲
سواد اطلاعاتی	۱۱۶/۶۸۶	۱	۱۱۶/۶۸۶	۰/۴۲۷	۰/۵۱۵

رابطه‌ی بین رشته‌های مختلف تحصیلی از نظر مهارت‌های سواد اطلاعاتی: بعد از مشخص شدن وجود اختلاف معنی‌دار بین رشته‌های تحصیلی در استاندارد ۲، ۴، ۵ و سواد اطلاعاتی و برای روشن شدن این که در استاندارد ۲، استاندارد ۴، استاندارد ۵ و سطح سواد اطلاعاتی، کدام یک از رشته‌های تحصیلی دانشجویان با یکدیگر متفاوت است، از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. از آزمون تعقیبی شفه مشخص شد که دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی در استاندارد ۲ و ۴ سواد اطلاعاتی با یکدیگر تفاوت معنی‌داری دارند، اما این اختلاف میانگین‌ها ناچیز است و در استاندارد ۵ سواد اطلاعاتی با یکدیگر تفاوت معنی‌داری دارند. این تفاوت به ترتیب در جهت برتری سواد اطلاعاتی دانشجویان رشته‌های رایانه، مطالعات خانواده و حقوق بر دیگر رشته‌ها است.

با توجه به این که نمره‌ی میانگین کل کسب شده (تمام رشته‌ها) در کل استانداردها، ۱۴۶/۶۳ است. اگر تفاوت بیشترین و کمترین نمره در کل استانداردها را به ۳ گروه ضعیف (۱۲۷/۳-۹۷)، متوسط (۱۵۷/۷-۱۲۷/۴) و قوی (۱۵۷/۸-۱۸۸) تقسیم کنیم، در نتیجه، توانایی نمونه‌ی پژوهش در کل استانداردها در سطح متوسط قرار دارد. جهت سنجش میزان تفاوت کل مهارت‌های سواد اطلاعاتی در دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی از تحلیل واریانس یک راهه استفاده گردید، با توجه به مقدار F مشاهده شده (۲/۰۹۳) و سطح معنی‌داری ۰/۰۳۹ که این مقدار از سطح $\alpha = 0/05$ کوچک‌تر است، می‌توان نتیجه گرفت که بین دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی الکترونیک، روانشناسی، مطالعات خانواده، ادبیات عرب، عمران، حسابداری، ادبیات فارسی، حقوق و رایانه در کل مهارت‌های سواد اطلاعاتی اختلاف معنی‌داری وجود دارد و دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی، سطح سواد اطلاعاتی نسبتاً متفاوتی دارند.

رابطه‌ی بین متغیرهای جمعیت‌شناختی و سواد اطلاعاتی برای پاسخ به رابطه‌ی بین متغیرهای جمعیت‌شناختی و سواد اطلاعاتی در دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز از جدول شماره ۲ استفاده شده است. همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف استاندارد گروه‌های زنان و مردان در سواد اطلاعاتی و مؤلفه‌های آن با هم تفاوت چندانی ندارند.

جدول شماره ۲- میانگین و انحراف استاندارد نمره‌های سواد اطلاعاتی و مؤلفه‌های آن به تفکیک زن و مرد در دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی رامهرمز

متغیر	مرد		زن	
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
تفصیلی مناسب نیاز اطلاعاتی و چگونگی تعیین و بیان آن	۴۱/۵۹۷۸	۴/۴۹۱۰	۴۲/۴۶۹۹	۵/۴۴۸۹۶
استفاده از روش‌های مناسب دسترسی به اطلاعات	۴۲/۴۸۹۱	۷/۰۸۸۹۱	۴۴/۲۸۹۲	۶/۶۹۸۲۵
ارزیابی نتیجه فرایند جستجو در رابطه با نیاز اطلاعاتی خود	۱۶/۴۵۶۵	۲/۵۹۵۰۶	۱۶/۴۰۹۶	۲/۵۹۴۷۲
استفاده از اطلاعات به دست آمده برای تولید اثری جدید	۲۱/۱۳۰۴	۳/۹۱۷۳۳	۲۰/۸۰۷۲	۳/۴۱۲۵۲
آشنایی با مسائل حقوقی، اقتصادی و اجتماعی استفاده از اطلاعات و پیروی از آن‌ها	۲۴/۱۸۴۸	۳/۶۴۹۲۶	۲۳/۵۱۸۱	۳/۸۶۷۸۲
سواد اطلاعاتی	۱۴۵/۸۵۸۷	۱۶/۹۰۶۷۱	۱۴۷/۴۹۴۰	۱۶/۱۱۷۹۹

بحث

قرار دارد و نیز میانگین میزان سواد اطلاعاتی رشته‌های مختلف دانشجویان پیام نور دزفول، دارای تفاوت معنی‌داری است. پژوهش میری و چشمه‌سهرابی، ۱۳۸۸ پژوهشی را با عنوان "بررسی سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه علم و صنعت ایران واحد اراک در محیط دیجیتال" نشان داد که جامعه‌ی پژوهش در تشخیص نیاز به اطلاعات در سطحی پایین‌تر از حد متوسط قرار دارند، اما از نظر مهارت‌های دستیابی، ارزیابی و استفاده از اطلاعات، همچنین آشنایی با مسائل حقوقی اطلاعات و نیز بهره‌مندی از مهارت‌های پیش‌زمینه‌ی سواد اطلاعاتی و درک اهمیت اطلاعات در سطحی بالاتر از متوسط قرار دارند. نتیجه‌ی نهایی نشان می‌دهد که سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی بالاتر از حد متوسط با میانگین نمره‌ی ۲/۳۶ است. پژوهش زاهد بابان و رجبی، ۱۳۸۹ با عنوان "بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی" نشان داد که میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان در پنج استاندارد اندازه‌گیری شده بالاتر از میزان متوسط است. بررسی پژوهش‌های انجام شده در ایران و حتی خارج در موضوع سواد اطلاعاتی بیانگر آن است که سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی بیشتر دانشگاه‌های ایران تا سال ۱۳۸۷ در حد استاندارد نیستند، اما بررسی‌های سال‌های بعد نشان داد که سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی بالاتر از حد متوسط است. علت این پیشرفت، می‌تواند در نتیجه‌ی پیشرفت در مهارت‌های دستیابی، ارزیابی و استفاده از اطلاعات و همچنین آشنایی با مسائل حقوقی اطلاعات در محیط دیجیتال باشد.

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که سطح سواد اطلاعاتی این دانشجویان در کل مهارت‌های سواد اطلاعاتی در حد متوسط می‌باشد و در این زمینه پژوهش‌های پیشین مانند پژوهش قلم‌باز و معرف‌زاده نشان داد که سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه پیام نور دزفول در حد پایین (۲/۰۸)، قرار دارد (قلم‌باز و معرف‌زاده، ۱۳۸۶) و همچنین نتایج پژوهش میری و چشمه‌سهرابی نشان داد که جامعه‌ی پژوهش در تشخیص نیاز به اطلاعات در سطحی پایین‌تر از حد متوسط قرار دارند، اما از نظر مهارت‌های دستیابی، ارزیابی و استفاده از اطلاعات، همچنین آشنایی با مسائل حقوقی اطلاعات و نیز بهره‌مندی از مهارت‌های پیش‌زمینه‌ی سواد اطلاعاتی و درک اهمیت اطلاعات در سطحی بالاتر از متوسط قرار

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز در بازه زمانی ۱۳۹۰ - ۱۳۸۹ بر اساس استانداردهای سواد اطلاعاتی ای. سی. آر. ال. انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که سطح سواد اطلاعاتی این دانشجویان از نظر تشخیص درست نیاز اطلاعاتی و چگونگی تعیین و بیان آن، استفاده از روش‌های مناسب در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود، ارزیابی نتیجه‌ی فرایند جستجو در رابطه با رفع نیاز اطلاعاتی خود، استفاده از اطلاعات به دست آمده برای تولید اثری جدید و آشنایی با مسائل حقوقی، اقتصادی و اجتماعی استفاده از اطلاعات و پیروی از آن‌ها در حد متوسط می‌باشند و در کل مهارت‌های سواد اطلاعاتی، نتیجه نشان داد که سطح سواد اطلاعاتی جامعه‌ی مورد پژوهش در حد متوسط می‌باشد. در خصوص موضوع سواد اطلاعاتی پژوهش‌های متعددی در خارج و در داخل ایران انجام شده است. پژوهش روسماه، ۲۰۱۰ پیرامون "بررسی مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان مهندسی" نشان می‌دهد که پاسخ‌دهندگان به طور جدی فاقد دانش و مهارت لازم برای ارزیابی اطلاعات در اینترنت، برای شناسایی کارآمدترین استراتژی جستجو، برای استفاده از منابع علمی و استفاده از اطلاعات به صورت اخلاقی هستند. پژوهش صیامیان و همکاران، ۱۳۸۶ تحت عنوان "بررسی میزان سواد اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان کارشناسی مدارک پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مازندران" نشان داد که بیشترین مشکل این دانشجویان در پیدا کردن اطلاعات (۸۴٪) و ارزیابی آن‌ها (۳۷/۵٪) بوده است. آنان بیشترین رفع مشکل (۸۴٪) را با مراجعه به استاد درس و سمینار آمار و مدارک پزشکی و در درجه دوم (۷۱٪) اعضای هیأت علمی گروه برطرف کرده‌اند. ۵۵/۵ درصد از دانشجویان فکر نمی‌کردند که کارکنان کتابخانه قادر به کمک به آن‌ها در انجام پژوهش باشند. بیشترین منبع اطلاعاتی مورد استفاده، مشاوره با متخصصان و صاحب‌نظران (۸۴٪) بوده است. میزان قابل استفاده بودن منابع موجود در این دانشگاه، متوسط (۶۲/۵٪) و میزان شناخت و آشنایی جامعه با موضوعات پژوهشی‌شان (۴۲٪) در حدود متوسط بوده است. پژوهش قلم‌باز و معرف‌زاده، ۱۳۸۶ با عنوان "بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه پیام نور مرکز دزفول و ارائه‌ی راهکارهای بهبود وضعیت موجود" نشان داد که سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه پیام نور دزفول در حد پایین (۲/۰۸)،

Miri, E, Cheshmeh Sohrabi, M 2009, The information literate students of Arak University of Science and Technology in the Digital Environment, *Journal of Knowledge*, Vol. 3, No.13.

Qhalam Baz, S, Moaref Zadeh, A 2007, Survey of students' information literacy of Piam Noor University Branch of Dezfool year 86-85 and offer strategies to improve the current situation, *Studies in Library and Information Science*, Vol. 16, No. 4.

Rasti, Atefeh 2007, *A Comparison of Information Literacy Status between Undergraduate Students in Librarianship and Information Sciences with the Students of Computer Sciences (Universities of Shiraz, Ahvaz Shahid Chamran, Mashhad and Tehran)*, Master's thesis in Library and Information Science, University of Shahid chamran.

Rosmah, A 2010, *Information Literacy Skills of Engineering Students University Teknologi Malaysia International Campus*.

Syamyam, H, Hussein, S, Ghorbani, F, 2007, Assessment of Information Literacy and undergraduate degrees Informatics of Mazandaran University of Medical Sciences, Nama, Vol. 7, No. 2, Pp. 1-14.

Zahed Bablan, A, Rajabi, S 2010, Survey of students' information literacy, *Journal of Technology Education*, Vol. 5, No. 4.

دارند و نتیجه‌ی نهایی نشان می‌دهد که سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی بالاتر از حد متوسط با میانگین نمره‌ی ۲/۳۶ است (میری و چشمه‌سهرابی، ۱۳۸۸). این تحقیقات نشان داد که میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی اکثر دانشگاه‌های ایران دچار ضعف و کاستی می‌باشند و سیاست‌گزاران در سطوح بالای تصمیم‌گیری جهت رفع این کمبودها باید تصمیمات جدی اتخاذ نمایند.

References

American Library Association, Presidential Committee on Information Literacy, 1990, Final Report, Chicago: ALA.

Bakhtyarzadeh, A 2002, *A Study of Alzahra University Student Information Literacy, Thesis for Master of Library and Information Sciences, Tehran, Faculty of Management and Medical Informatics, University of Medical Sciences*.

Davarpanah, M, Ghasemi, A, Siamak, M 2008, *Assessment of information literacy*, Tehran, Dabyzesh.

Ghasemi, A 2007, *status of graduate students information literacy and compliance with ACRL Information Literacy Standards and four National Development Plan*, PhD thesis in Library and Information Science, Ferdowsi University of Mashhad, Faculty of Education and Psychology, Department of Library and Information Sciences, Mashhad.

Evaluation of Information Literacy Status of Senior Undergraduate Students at Ramhormoz Islamic Azad University during 1389-1390 based on the ACRL Information Literacy Standards

Mohammad Ali zamani^{1,*}

Gholam Reza Heidari²

Mohammad Hasan Azimi²

¹: M.A. in Library and Information Science, Research Department, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

²: Faculty member at Information and Library Studies Department, Faculty of Education and Psychology, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.

Abstract: The purpose of present study was to evaluate information literacy of final year undergraduate students at Islamic Azad University of Ramhormoz during 2010 -2011 based on ACRL information literacy standards. It was a descriptive and analytical research; and the population consisted of all final year undergraduate university students who studied at various courses of electronics, psychology, family studies, civil engineering, Arabic literature, Persian literature, accounting, law and computer; data-gathering tool was researcher-made questionnaire including 36 items of the Leikert scale type. After data collected, data analysis has been done at two descriptive and analytical levels by using spss software. Research findings then indicated that population mean for both awareness of their correct understanding of their information needs and how to determine and express was 42/01; familiarity of student with correct methods to achieve information was 43/34; familiarity of student with evaluation of search process results was 16/43; awareness of how to use information was 20/97; and also familiarity with legal issues, economic and social use of information and follow them was 23/86. In other word, the result of study indicated the moderate information literacy of undergraduate students based on ACRL standards indices. In conclusion, it presented to improve status of information literacy among students by holding seminars and lectures at universities to raise students' awareness of innovation and technology as well as preparing brochures to use at the library, and holding introductory workshops with online information databases to help students increase their understanding of the sources of information.

Keywords: Information Literacy, Final Year Undergraduate Students, Islamic Azad University Ramhormoz City.

***Corresponding author:** M.A. in Library and Information Science, Research Department, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

Email: m20z80@yahoo.com